



**DOÇ. DR. FEYZAN GÖHER VURAL'IN İSLAMİYET'TEN ÖNCE TÜRKLERDE
KÜLTÜR VE MÜZİK - HUN, KÖK TÜRK VE UYGUR DEVLETLERİ ADLI ESERİ
ÜZERİNE**

Fulya SOYLU BAĞÇECİ*

Geliş Tarihi: Kasım, 2016

Kabul Tarihi: Şubat, 2017

1. Feyzan Göher Vural'ın Öz Geçmişi

Feyzan Göher Vural, İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Niğde'de tamamladı. 1996 yılında Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Bölümünü kazandı. Lisans eğitimi süresince Prof. Muzaffer Arkan'dan koro ve işitme; Doç. Dr. Güler Demirova'dan piyano dersleri aldı; besteci Avni Anıl ile Türk Sanat Müziği çalışma fırsatı buldu ve 2000 yılında bölüm, fakülte ve üniversite birincisi olarak mezun oldu. Aynı yıl Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü *G. S. E. ABD Müzik Öğretmenliği Bilim Dalı* Programında açılan yüksek lisans sınavını kazandı ve 2002 yılında Prof. Gül Çimen danışmanlığında sürdürdüğü yüksek lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Niğde Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak göreve başladı ve lisansüstü eğitimini tamamlamak üzere Gazi Üniversitesi'nde görevlendirildi. Burada Prof. Dr. Ali Uçan, Prof. Dr. M. Cihat Can, Prof. Dr. Salih Akkaş, Prof. Dr. Türev Berki, Prof. Rıdvan Süer gibi hocalardan dersler aldı ve 2006 yılında Prof. Dr. M. Cihat Can danışmanlığında sürdürdüğü doktora eğitimini tamamlayarak Niğde Üniversitesinde yardımcı doçent kadrosuna atandı.

2010 yılında Selçuk (şimdiki Necmettin Erbakan) Üniversitesi Eğitim Fak. *G. S. E. B Müzik Öğretmenliği Ana Bilim Dalına* yardımcı doçent kadrosuyla atandı. 2011 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümü Tarih Ana Bilim Dalında açılan yüksek lisans sınavını birincilikle kazanarak ikinci yüksek lisans eğitimini almaya başladı. Bu eğitimi sırasında Prof. Dr. Sadettin Gömeç'ten Göktürkçe dersleri alma imkânı buldu; Yrd. Doç. Dr. Sefer Solmaz, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Yılmaz ile Orta Asya Türk tarihi, bozkır Türk halkları tarihi, yakınçağ Türk Dünyası tarihi alanlarında çalıştı. 2012 yılında müzikoloji alanında doçentlik sınavını kazandı. 2013 yılında Selçuk Üniversitesi'nde Yrd. Doç. Dr. Sefer Solmaz danışmanlığında sürdürdüğü ikinci yüksek lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl Niğde (şimdiki

* Arş. Gör.; Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, fulyasb@gmail.com.

Ömer Halisdemir) Üniversitesi Türk Musikisi Konservatuvarına doçent kadrosu ile atandı ve Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi bünyesindeki Genel Türk Tarihi Ana Bilim Dalında açılan doktora sınavını birincilikle kazandı. Bu kurumda Prof. Dr. Sadettin Gömeç ile Sibirya Türkleri Tarihi ve Türk Kültür Tarihinin Kaynakları, Prof. Dr. Üçler Bulduk ile Tarih ve Mitoloji, Prof. Dr. Eşref Buharalı ile Mısır Türk Sultanlığı ve Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu ile Sovyetler Birliği ve Türkiye tarihi çalıştığı ikinci doktora eğitimine, Prof. Dr. Saadettin Gömeç'in danışmanlığında devam etmektedir. Hâlen Ömer Halisdemir Üniversitesinde öğretim üyeliği görevini sürdüren Vural, İngiltere'de Londra Üniversitesi, İtalya'da Padova Üniversitesi, İrlanda'da Limerick Üniversitesi, Makedonya'da Goce Delcev Üniversitesi'nde akademik ve sanatsal faaliyetlerde bulunmuş, yurt dışı ve yurt içinde çok sayıda bildiri sunmuş, müzik tarihi, etnomüzikoloji ve müzik eğitimi alanlarında ulusal ve uluslararası dergilerde makaleler yayımlamıştır.



2. İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik - Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri

Feyan Göher Vural'ın “İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik” başlığını taşıyan kitabı, Hun öncesi dönemden başlayarak tarihte Türk boylarını ilk kez bir araya getiren Asya Hunlarının, “Türk” adını devlet isminde ilk kez kullanan Kök Türklerin ve Turfan bölgesinde büyük bir medeniyet kurmuş olan Uygur Devleti'nin olağanüstü medeniyetlerini gözler önüne sermektedir. Eser, dünya tarihinde genellikle sadece savaşçılıkları ile ön plana çıkartılan bu devletlerin, kültürel dokuları, toplumsal yapıları, sanat ve zanaat ürünleri ile müzik kültürleri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İslamiyet'ten önceki Türk müzik tarihi, müzikologlarca çok üzerinde durulan bir konu olmamış; sözü edilen dönem, müzik tarihî kitaplarında birkaç sayfa ile sınırlı bırakılmıştır. Genel Türk Tarihi uzmanları tarafından ele alınan eserlerde ise müzikolojik saptamalar oldukça sınırlı ve alan bilgisi açısından eksik olabilmektedir. Kısaca müzikologların eserlerinde tarihsel metodoloji; tarih bilimcilerin eserlerinde ise müzikolojik bakış açısı açısından boşluklar olabilmektedir. Tanıtımını yaptığımız bu kitabın yazarının hem bir Müzikolog hem de Genel Türk Tarihî uzmanı olması, eseri söz konusu boşluğu doldurmaya aday yapmaktadır.

Eserin “Giriş” kısmında, Türklerin Orta Asya, özellikle Doğu Türkistan bölgesinde başlamış medeniyetleri, Ön Hunlar Dönemi'ne ait kültür ürünleri, arkeolojik bulgular ışığında yorumlanmış; müzikal saptamalarda bulunulmuştur. Asya Hunlarının kaleme alındığı birinci bölümde, Hunların siyasi, askerî, toplumsal özellikleri açıklanmış; ardından büyük ölçüde kurganlar vasıtasıyla günümüze ulaşan eserler tanıtılmıştır. Dünyanın ilk halısından nitelikli deri işlemlere, tahta oymacılığında, incelikli el işlerine uzanan kültürel ürünler, yazar tarafından sergilendikleri ülkelerde fotoğraflanarak yorumlanmıştır. Bunu takiben yine arkeolojik bulgular, birincil ve ikincil kaynaklar ile Çin kaynakları ışığında, Asya Hunları Dönemi'nde müzik kültürü, müzik türleri, çalgılar ve müzisyenler üzerine saptamalar yapılmıştır. Hun müziğinin karakteristik özelliklerinin altı çizilmiş ve Türk müzik kültürünün temelini Hunlar zamanında oluşturduğu vurgulanmıştır. Yine bu dönemde inanç ritüelleri, savaşlar, kutlamalar ve merasimler gibi toplumsal olguların müzikle olan ilişkisi ve bu ilişkinin müzik türlerinin oluşumuna olan etkisi üzerinde durulan noktalardan biridir. Yazar bu müzik türlerini tarihsel belgelerle “Dinî Müzik” “Tuğ Müziği” “Toplantı ve Festival Müzikleri” gibi başlıklar altında açıklamıştır. Bu dönem kurganlardan çıkarılan parçaların bir araya getirilmesi ile vücuda getirilen “arp” tipi bir çalgının fotoğrafları, yerinde tespit edilerek müzik tarihî konulu bir kitapta ilk kez sunulmuştur.

Eserin ikinci bölümü ise İslamiyet'ten önce Türk kültürünün şekillenmesinde büyük bir öneme sahip olan eki Türk inancına yani Gök Tanrı inancına yöneliktir. Gök Tanrı inancı, bu inancın din uluları olan kamların genel özellikleri, kamlık inancının bünyesinde gerçekleştirilen tören ve ayinler ile kamların toplumsal misyonu incelenmiştir. Kamların müzikle olan ilişkileri, müziğin bu inanıştaki yeri ve kamların müzisyenlik yönleri ise detaylı olarak açıklanmıştır. Kam davulunun yapısı, üzerine resmedilen semboller Türk mitolojisi ve kozmolojisi ile ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Bu konu Türk dinî müziğinin İslamiyet öncesi gelişimine ışık tutması yönüyle önem taşır.



Üçüncü bölüm ise tarihte “Türk” adını devlet isminde ilk kez kullanan Kök Türkler (Gök Türkler) üzerinedir. Devletin siyasi, askerî, toplumsal özellikleriyle birlikte sanatsal özelliklerinin işlendiği bölümde Türk, Çin ve Bizans kaynakları ışığında saptamalar yapılmıştır. Türk sanatında görülen “Hayvan Üslubu”nun Kök Türklerdeki varlığı ve bu üslubun müzik ve diğer sanat dallarıyla olan ilişkisi fotoğraflı örneklerle açıklanmıştır. Yine sanatla ilgili olan başlıklar altında arkeolojik bulgular değerlendirilmiş ve sanat eserlerinin devletin toplumsal ve siyasi alanlarına ışık tutan yönleri vurgulanmıştır. Bu dönemde müzik türleri arasındaki ayrımların belirginleşmesi ve çeşitliliğin ortaya çıkması konusu açıklanmış ve her bir müzik türü ayrı başlıklar altında ele alınmıştır. Dinî müzik, tuğ (askerî) müziği, tören ve festival müzikleri ve Kök Türklerde gelişim gösteren kahramanlık ve destan müziği bu müzik türlerinden bazılarıdır. Kök Türk müziğinin yapısal özelliklerinin Hun devletine oranla daha detaylı olduğu görülür. Aynı gelişimin çalgılar ve müzisyenlerin anlatıldığı başlıklar altında da aktarıldığı gözlemlenmiştir. Türk müziğinin karakteristik özelliklerinin o dönemde Çin kaynaklarına nasıl yansıdığı bölüm içinde üzerinde durulan başka bir konudur.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Turfan Bölgesi'nde büyük bir medeniyet kuran Uygurlar ele alınmıştır. Uygur Türklerinin yer altındaki Çin Seddi olarak tanımlanan karız sistemleri, tıp ve kimyada geldikleri nokta, edebiyat ürünleri, kendilerine has matbaaları gibi pek çok özellikler bu bölümde işlenmiştir. Yazarın Uygurlara yönelik vurguladığı sanatsal ürünler arasında Uygur duvar resimleri ön plana çıkmıştır. Bu resimlerde Uygurların siyasi, toplumsal, kültürel, dinî ve sanatsal hayatlarına ışık tutan noktalar belirtilmiştir. Uygur mabetlerinde bulunan duvar resimlerinden ve diğer kaynaklardan yola çıkarak Budizm ve Maniheizm'in toplumsal ve kültürel hayata ne kadar nüfuz ettiğine yönelik bilgiler sunulmuştur. Bu dinlerin kabul edilmesiyle sanat ve müzik faaliyetlerinin gelişimine yönelik bulgular, alt konu başlıkları altında vurgulanmıştır. Uygur müziğinin Budist ve Maniheizm etkileriyle geçirdiği değişim, yeni müzik türleri, çalgıların gelişimi detaylı olarak işlenmiştir. Ayrıca "Uygur On iki Makamı" ile günümüz Uygur düğünleri ve eğlencelerindeki müzikal özellikler, geçmiş döneme ışık tutması açısından yorumlanmıştır. Uygur müziğinin yaşamış olduğu gelişim, tarihsel kaynaklar ve belgeler ışığında açıklanmıştır.

Dünya tarihinin en önemli Türk devletlerinden olan Asya Hunları, Kök Türkler ve Uygurlarla ilgili kültür ve müzik unsurlarını ele alan bu kitap, üç uygarlığın birbirini takip eden ve sürekli gelişen medeniyetlerini vurgulamıştır. İslamiyet öncesi dönemde müziğin gelişiminin Türk toplumların karakteristik özellikleriyle olan etkileşimi ve bu etkileşim yoluyla ortaya çıkan ilişki ağlarının altı çizilmiştir. İslamiyet öncesi dönemde müzik ve kültür konusu aydınlatılması zor olan bir tarih aralığını kapsamaması sebebiyle çalışma, Türk müzik dünyası için önem taşımaktadır.